

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΔΗ'

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1967

ΤΕΥΧΟΣ Δ'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΝΟΜΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΜΕΛΛΟΥΣΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΥΠΟ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Θ. ΣΤΑΥΡΙΔΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ Ι. ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΧΑΛΚΗΣ

Κατὰ τὸν Κ' αἰῶνα καταβάλλονται πολλαὶ προσπάθειαι ἀπὸ μέρους τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διὰ τὴν σύγκλησιν Πανορθοδόξου ἢ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὑπ' αὐτῶν. Κατὰ σειρὰν αἱ κυριώτεραι τούτων ὑπῆρξαν αἱ ἑξῆς:

1. Ἡ Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Ἐγκύκλιος τοῦ 1902, αἱ εἰς αὐτὴν Ἀπαντήσεις τῶν Ἀγίων Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ Ἀνταπάντησις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, 1902-1904, (ΚΠολις, 1904).

2. Τὸ ἐν τῇ Πόλει ἡμῶν Πανορθόδοξον Συνέδριον, 10 Μαΐου-8 Ἰουνίου 1923 (Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις, ΚΠολις 1923).

3. Τὰ περὶ συγκλήσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου Πατριαρχικὰ Γράμματα τῶν ἐτῶν (27 Μαΐου) 1924, (10 Δεκεμβρίου) 1925 καὶ (1 Μαΐου) 1926 (Ὁρθοδοξία 1(1926/7)12, 24-32).

4. Ἡ Προκαταρκτικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Ἀγίων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἢ συνελοῦσα ἐν τῇ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Ἱερᾷ Μεγίστῃ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου, 8-28 Ἰουνίου 1930 (Πρακτικὰ, ΚΠολις 1930).

5. Τὰ διὰ τὴν σύγκλησιν τῆς Προσυνόδου Πατριαρχικὰ Γράμματα τῆς 7ης Ἰανουαρίου 1931, 3ης Σεπτεμβρίου 1931 καὶ τηλεγράφημα τῆς 2ας Ἰουνίου 1923 (Ὁρθοδοξία 6(1931)102-33, 652-4, 7(1932)225-6).

6. Τὸ Α' Συνέδριον τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας ἐν Ἀθήναις, 29 Νοεμβρίου - 6 Δεκεμβρίου 1936, (Πρακτικὰ, Ἀθήναι, 1939, γαλλιστί).

7. Τὸ Συνέδριον τῶν Ἀντιπροσώπων καὶ τῶν Ἀρχηγῶν τῶν Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τῶν συνελθόντων ἐν Μόσχᾳ 8-10 Ἰουλίου 1948 (Πρακτικὰ, 2 τόμοι, Μόσχᾳ, 1950-2, γαλλιστί).

8. Τὸ περὶ συγκλήσεως Προσυνόδου Πατριαρχικὸν Γράμμα, 12 Φεβρουαρίου 1951 (Ὁρθοδοξία 26(1951)118-120).

9. Αἱ τρεῖς Πανορθόδοξοι Διασκέψεις τῆς Ῥόδου, Α' 1961, Β' 1963, Γ' 1964 (Ἐκθεσις, Ὁρθοδοξία 37(1962) 24-83. Ἱ. Καρμίρη, Ἡ Πανορθόδοξος Διάσκεψις Ῥόδου, Ἀθήναι, 1961, Ἀρ. Πανώτη, Τὸ Χρονικὸν τῆς Γ' Πανορθοδόξου Διασκέψεως (1964), Ὁρθόδοξος Παρουσία 1(1964)196-268).

Διὰ τῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1902 τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον προέτεινε τὴν σύγκλησιν «Προδιασκεψέως» τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν ἀπασχολούντων αὐτὰς ζητημάτων (σ. 9). Ἀπαντητικῶς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων προετίθειτο «ἡ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέλευσις ἀντιπροσώπων τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν» (σ. 16). Αἱ Ἐκκλησίαι Ρωσσίας καὶ Μαυροβουνίου θεωροῦν καλὸν μέτρον πρὸς λύσιν τῶν προβλημάτων τὰς «συναθροίσεις» (Ρωσσίας) καὶ «ιδιαιτέρας συνόδους» (Μαυροβουνίου) τῶν Ἐπισκόπων ἢ ἀρχηγῶν τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (σ. 24,65), ἀλλ' ἀδύνατον πρὸς ἐφαρμογὴν. Ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας Σερβίας θεωροῦνται καλὸν μέτρον «αἱ συνεντεύξεις καὶ ἀνταλλαγαὶ γνωμῶν ἀντιπροσώπων ἀποστελλομένων ἐκ μέρους τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ἐναλλάξ εἰς τὰς ἑδρας τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἐπὶ μέρους αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν» (σ. 62). Εἰς τὴν Ἀνταπάντησίν του τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον λέγει «κατὰ τριετίαν ἐξεῖη θεολογοῦντας ἀπεσταλμένους τῶν Ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχασθαι» (σ. 78).

Ὁ πόθος οὗτος ἐπὶ δύο δεκαετίας δὲν ἐπραγματοποιήθη. Τὸ ἐν τῇ Πόλει ἡμῶν Συνέδριον τοῦ 1923, παρ' ὅλον ὅτι δὲν ἀντεπροσωπεύοντο ἅπασαι αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἐκάλεσεν ἑαυτὸ «Πανορθόδοξον Συνέδριον». Ἐδωκε δὲ ἀφορμὴν διὰ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῆς ἰδέας τῆς Πανορθόδοξου Συνόδου. Οὕτως ἐν συναρτήσει πρὸς τὸν ἑορτασμὸν τῆς 1600ῆς ἐπετείου τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου (325-1925) ἀποφασίζεται:

Τὸ Συνέδριον «Παρακαλεῖ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν, ἵνα τὸ γεγονός τοῦτο ἑορτασθῇ ἐπαξίως ὑφ' ὅλης τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας, ὅχι μόνον κατὰ τόπους, ἀλλὰ καὶ διὰ συγκλήσεως Πανορθόδοξου Συνόδου, ἐπὶ προγράμματι ἐπιλύσεως πάντων τῶν ἀπασχολούντων ἐν τῷ παρόντι τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ζητημάτων» (Πρακτικά, σ. 166).

Εἰς τὰ Πατριαρχικὰ Γράμματα τῶν ἐτῶν 1924 καὶ 1925 ὀνομάζεται ἡ Σύνοδος αὕτη «Ὀρθόδοξος Οἰκουμενικὴ Σύνοδος» ἢ ἀπλῶς «Οἰκουμενικὴ Σύνοδος», τόπος συγκλήσεως αὐτῆς ὀρίζεται τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ χρόνος τὸ 1926. Αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι εἰς τὰς ἀπαντήσεις των προέτειναν τὴν σύγκλησιν ἀντ' αὐτῆς «Προκαταρκτικοῦ Συνεδρίου». Ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης εἰς τὴν ἀνταπάντησίν του ὠμίλει πάλιν περὶ «Ὀρθόδοξου Οἰκουμενικῆς Συνόδου» ἢ ἀπλῶς «Οἰκουμενικῆς Συνόδου», προτείνων, συνωδᾷ ταῖς ἀπαντήσεις τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τὴν σύγκλησιν «Προκαταρκτικοῦ Συνεδρίου» (Ὀρθοδοξία 1(1926/7).

Εἰς τὰ Πρακτικά τῶν συνεδρίων τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει (1930) χρησιμοποιοεῖται ὁ ὅρος «Προσὺδος»

(ἀντὶ τοῦ ἔρου «Προκαταρκτικὸν Συνέδριον», εἰς δὲ τὸ πρὸς σύγκλησιν τῆς ὡς ἄνω Ἐπιτροπῆς Πατριαρχικὸν Γράμμα γίνεται λόγος «περὶ τῆς συγκλήσεως Προσυνόδου πρὸ τῆς Μεγάλης ἢ Οἰκουμενικῆς Πανορθόδοξου Συνόδου» (σ. 7).

Τὸ Πατριαρχικὸν Γράμμα τῆς 7ης Ἰανουαρίου 1931 ὀρίζει «ὡς χρόνον τῆς συγκλήσεως τῆς Γενικῆς Ὁρθόδοξου Προσυνόδου τὴν Κυριακὴν τῆς Ἀγίας Πεντηκοστῆς 19 Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1932». Τὸ δὲ γράμμα τῆς 3ης Σεπτεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους ὀρίζει ὡς τόπον τὴν Ἱερὰν Μονὴν τοῦ Βατοπεδίου καὶ ὀμιλεῖ περὶ τῆς Προσυνόδου ὡς προπαρασκευαστικῆς «διὰ τὴν Μεγάλην Πανορθόδοξον ἢ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον (Ὁρθοδοξία 6 (1931) 102-3, 652-4). Διὰ τοῦ τηλεγραφήματος τῆς 2ας Ἰουνίου 1932 ἀνεβάλλετο ἡ Προσύνοδος (Ὁρθοδοξία 7(1932)235-6).

Εἰς τὸ Α' Συνέδριον τῆς Ὁρθόδοξου Θεολογίας (1936) ὡς θέμα κατεγράφετο «Τὸ δυνατόν τῆς συγκλήσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου» ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπέβαλον εἰσηγήσεις οἱ καθηγηταὶ Ἀλιβιζᾶτος, Μπαλᾶνος, Τσαγκῶφ, Γκράνιτς καὶ Σεσάν. Ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ τίτλου ἢ συζήτησις περιστράφη ἐπὶ τοῦ δυνατοῦ ἢ μὴ τῆς συγκλήσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὑπὸ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ τοῦ Πατριαρχικοῦ Γράμματος τῆς 12ης Φεβρουαρίου 1951 ἐπανάρχετο εἰς τὸ ζήτημα τῆς συγκλήσεως τῆς Προσυνόδου, μετὰ τὴν ὁποίαν αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι θὰ προήρχοντο εἰς «τὴν σύγκλησιν μεγάλης Οἰκουμενικῆς Συνόδου» (Ὁρθοδοξία 26(1951) 118-120).

Ἐκ τῆς συντόμου ταύτης σκιαγραφίας διαφαίνονται τρία στάδια:

1. Τὸ Προκαταρκτικὸν Συνέδριον (Ἡ Προκαταρκτικὴ Ἐπιτροπή, ἣτις συνεκλήθη ἐν Ἀγίῳ Ὁρει τὸ 1930), 2. Ἡ Προσύνοδος καὶ 3. Ἡ Πανορθόδοξος ἢ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, αἵτινες δὲν συνεκλήθησαν εἰσέτι.

Εἰς τὰ προαναφερθέντα ἔγγραφα ἢ τελευταία μορφή τῆς Συνόδου καλεῖται «Πανορθόδοξος Σύνοδος», «Οἰκουμενικὴ Σύνοδος» εἴτε καὶ ἀπὸ κοινοῦ «Πανορθόδοξος ἢ Ὁρθόδοξος Οἰκουμενικὴ Σύνοδος».

Ἡ χρῆσις τοῦ ἔρου «Οἰκουμενικὴ Σύνοδος» ἀπὸ Ὁρθόδοξου πλευρᾶς συνδέεται πρὸς τὸ δυνατόν ἢ μὴ τῆς συγκλήσεως μιᾶς τοιαύτης Συνόδου.

Ἐκκλησιαστικῶς, παρὰ τὸ ἐπελθὸν Σχίσμα τοῦ 1054, ἡ Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἡ Μία, Ἀγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. Ὡς ἐκ τούτου τόσον κατὰ θεωρίαν ἔσσαν καὶ ὄντολογικῶς ἡ Ἐκκλησία αὕτη δύναται νὰ συγκαλέσῃ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. Μὲ τὴν

σύγκλησιν μιᾶς τοιαύτης Συνόδου συνδέονται ὠρισμένοι προϋποθέσεις, Τοιαῦται εἶναι:

α') Ὁ συγκαλῶν. Συνήθως ἐν ὀνόματι τῆς Ἐκκλησίας ὁ συγκαλῶν ἦτο ὁ Βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ. Σήμερον τὸ δικαίωμα τοῦτο τὸ ἔχει ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

β') Αἰτία συγκλήσεως. Ὑφ' ἄλων τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἀνομολογεῖται ἡ ἀνάγκη τῆς συγκλήσεως μιᾶς τοιαύτης Συνόδου, ὕστερον ἀπὸ δώδεκα ὀλοκλήρους αἰῶνας.

γ') Ἡ συγκρότησις τῆς. Εἰς ταύτην δέον ν' ἀντιπροσωπεύηται ὀλοκλήρος ἡ Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία διὰ τῶν Ἐπισκόπων αὐτῆς.

δ') Ἡ λειτουργία αὐτῆς. Ἡ Σύνοδος αὕτη κατευθύνεται ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐκφράζει τὴν Ὀρθόδοξον Ἀποστολικὴν Πίστιν.

ε'). Ἡ ἀποδοχὴ τῆς. Τοῦτο συνδέεται πρὸς τὸ θέμα τοῦ κύρους τῆς Συνόδου ταύτης καθ' ἑαυτήν, ὡς καθοδηγούμενης ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τῆς ὡς ἐκ τούτου ἀποδοχῆς αὐτῆς ὑπὸ τῆς συνειδήσεως τῆς Ἐκκλησίας.

Τὰς ὡς ἄνω προϋποθέσεις εἶναι δυνατόν νὰ πληρώσῃ ἡ ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας συγκαλουμένη καὶ οὕτως ὀνομαζομένη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος.

Ὑφίστανται ὅμως καὶ δυσκολίαι τινὲς κατὰ τὴν σύγκλησιν μιᾶς τοιαύτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι αἱ ἑξῆς:

α') Τὸ θέμα τῆς προσκλήσεως τῆς ΡΚαθολικῆς κυρίως καὶ τῶν ἄλλων Δυτικῶν Ἐκκλησιῶν ἢ Ὁμολογιῶν. Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν δὲν ἔχει καθορίσει δι' Οἰκουμενικῆς Συνόδου μέχρι σήμερον τὴν θέσιν τῶν μὴ μετ' αὐτῆς ἐν κοινωνίᾳ τελουσῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Δύσεως. Ὡς ἐκ τούτου δέον νὰ προσκληθῶσιν καὶ ἐὰν δὲν συμφωνήσωσι μετὰ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας νὰ ληφθῶσιν αἱ ἀνάλογοι περὶ τῆς θέσεως αὐτῶν ἀποφάσεις.

β') Λόγοι σκοπιμότητος καὶ Οἰκουμενικῆς ἀβροφροσύνης. Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἀπὸ τοῦ Σχίσματος καὶ ἑξῆς προσπαθεῖ νὰ ἀποφύγῃ πᾶν ὅ,τι θὰ ἠδύνατο νὰ διευρύνῃ τὸ Σχίσμα τοῦτο. Ἡ πιθανὴ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν σύγκλησις μιᾶς τοιαύτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου θὰ ἐθεωρεῖτο ἀντίθετος πρὸς τὴν γραμμὴν ταύτην καὶ γενικῶς πρὸς τὸ ἐπικρατοῦν σήμερον πνεῦμα τῆς Οἰκουμενικῆς ἀβροφροσύνης.

γ') Μία μερὶς Ὀρθοδόξων Θεολόγων εἶναι τῆς γνώμης ὅτι Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δὲν ἀντιπροσωπεύει πλέον τὴν Οἰκουμενικὴν Ἐκκλησίαν, ἐφόσον δὲν τελεῖ αὕτη ἐν κοινωνίᾳ μετὰ τοῦ ἑτέρου ἡμίσεως τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Ὡς ἐκ τούτου δὲ θεωρεῖται ἀδύνατος ἡ ὑπ' αὐτῆς σύγκλησις μιᾶς Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῶν ὡς ἄνω προτιμότερον θὰ ἦτο νὰ κληθῇ ἡ συγκαλουμένη Σύνοδος «Πανορθόδοξος Σύνοδος».